

ГОДИНА X.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 6.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЏИЋ.

Илази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

Прве српске позоришне представе у Чанаду.

(ПРИЛОГ ЗА ГРАЂУ ИСТОРИЈЕ СРПСКОГА ПОЗОРИШТА.)

(Свршетак.)

Доласком М. Марковића и гђице Драге, а нарочито ове у друштво, положен је темељ намереном предузећу, јер што бејаш ја у мушком особљу, то беше гђца Драга у женском. Дар особит, глас јак и јасан, разговор чист и одрешен, лако схваћање, а што је најглавније: воља за учење беху својства, која гђца Драга имађаше.

Да не би дакле дружина и донде, док се још чланови, који М. Марковићу обеђаше у друштво ступити, дангубила, приступило се раду, и то: по пово с „Хајдуцима.“ Улоге су подељене с тим, да пре свега сваки своју добро научи, па кад то буде, онда ће се приступити проби. За то време приступео је и Георг повереник К. Маја, а после њега, дођоше: Ј. Кнежевић, Никола Зорић, са двома госпођицама, којима сам имена већ заборавио, а најзад пристепе: Ђура Рајковић, са женом својом, и госпођицом Марином из Велике Кикинде.

Да ли је још кога, осим наведених особа у друштву било, не сећам се. Кад је дружина на окупу била, онда се приступило озбиљно око намереног предузећа. Георг се старао за „гардеробу“ и остало, што је нужно било, а Ст. Протић, који је на себе примио улогу „шапача“ и управитеља у споразуму са мном, и ја латимо се око раздавања улога, и обучавања у представљању. Кад је дружина 6 комада научила, и то: „Хајдуке“, „Бој на Косову“, „Светислава и Милеву“, „Кир Јању“, „Неста блага неста пријатеља“ и „Женидбу и удадбу“, онда је са свом опремом отишла у

Вел. Сентмиклуш, где је осим 6 већ научених комада престављала још: „Покондирену Тивву“, „Злу жену“, „Пијаницу“, „Дивљаке“, „Лажу и паралажу“ и „Херцег Владислава.“ У овом последњем комаду имао је најглавнију улогу Ј. Кнежевић, а тим су се представе у Вел. Сентмиклушу довршиле.

Дружина је у Вел. Сентмиклушу радосно дочекана, и представе су посећивали не само Срби, но и Романи и други отменији иноверци, који су се свагда с похвалом изражавали. Приметити ми је још, да су се Срби Сентмиклушани својски заузимали око скупљана претплатника, дружину у свачему потпомагали, а нарочито су похвалу заслужили: Ђока Пеаковић и жена му Истирка, који су из родољубија њихов доста скучени стан позоришној дружини на расположење ставили, јелом и шићем по могућству послужили, и јединици ћерки њиховој, госпођици Јулки, допустили, да при представама суделује, кад би у женском особљу дружина оскудевала.

Одавде је дружина, опростивши се са Сентмиклушанима, потпуно задовољна, отпутовала у Вел. Кикинду, где је исто тако као и од Сентмиклушана радосно дочекана и примљена. Припевши дружина у Вел. Кикинду, није јој се требало старати за дворану и претплатнике, о том су се врени Кикинђани,^{*)} још пре доласка постарали. И тако се одмах приступило давању пред-

^{*)} Кикинђани су бесплатно дворану дистриктеке „Курије“ уступили.

става, које су још већма и радије посећиване него у Сентмиклушу. Но при крају постигао је дружину удес, ком се ова није ни надала, а то је: распад друштва.

Бистро око могло је то предвидети још у Вел. Сентмиклушу. Онда се већ могло опајати неко особито пријатељство између Георга и Ј. Кнежевића, и као да се на то ишло, да се Стеван Протић из друштвине уклони.

Као што се по горе наведеном може видети представе су у Кикинди далеко боље посећиване, и новац је долазио, што по веле, као на левак, који је Ј. Кнежевић и Георг, на „каси“ примао, а Ст. Протић одређен је да шапуће и уређује. На скоро наступив између чланова неспоразумљење, плата се неуредно почела издати, и тако, једног лепог дана изјави Георг отворено, да он чланове плаћати не може. Шта је управо главан узрок био томе неспоразумљењу? Тешко је погодити, то би може бити само Ј. Кнежевић, да је још жив, казати могао. Георга нестане једног јутра из Кикинде. По речима појединих отишао беше да Карлу Мају о успеху рачуна да, па да се опет у Кикинду врати, ал' заман.

Ја и Ст. Протић вратимо се кућама својима у Чанад, а да смо се и са једним новчићем користили за учињене услуге наше. А остали, од којих се неки разиђоше, а неки са Ј. Кнежевићем, који се поставио

беше на чело заосталих, одоше у Фрањево, да под управом истог у Кикинди прекинуту радњу наставе.

Ст. Протић ступи у властелинску службу пл. спајије Наке, где је до пред смрт своју службовао. А ја, учитељујући 2 године у селу Сараволи, постављен будем год. 1863. за свећеника у месту рођења свог Сри. Чанаду, где и данас пребивам.

Ово је верна слика постанка српског позоришта до одласка из Вел. Кикинде. Шта је и како је после било, то писац незна.

Писца ових редака није ништа друго руководило, до ли да целу ствар онако опише, као што је у истини текла*); а није се освртао ни на то, да ли ће коме ласкати или не. А да је тако било, а не друкчије, то ће и Мита Ружић знати. Ако се дакле има из мог доба коме што у заслугу уписати, онда то припада, после Карла Маја, који је материјалну помоћ пружио, Драги Ружићки, без које дружина тадања ни коракнути неби могла.

И тако је поморишким Србима у део пало, да ударе чврт темељ српском позоришту, из којег се за 25 година марљивим неговањем и дарезљивом руком српском, ево данас до онога ступња, напретка и изображења узвисило, са којим би се и већи народи поносити могли.

А. Путић.

*) О почетку позоришта у Чанаду писано је више пута, но никад доста верно.

Српско народно позориште.

ГОДИШЊИ ИЗВЕШТАЈ НАЧЕОНИКОВ О РАДУ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА.

Славна скупштина! Поштовани госиодо! Част ми је у име управнога одбора и овом приликом извести славну главну скупштину о радњи управнога одбора и стању овога друштва од прошле главне скупштине па све до сада.

Управни одбор држао је од лањске скупштине, т. ј. од 9. (21.) јуна 1884. до данас, 8. седница, позоришни одсек 5, а економски одсек 4. седнице, и у њима су претересани и решавани редовни предмети, који се тичу овога друштва. Знатније и главније ствари су ово:

Према одлуци лањске главне скупштине

ваљало је издати позив на народ ради уписивања у чланство овога друштва, да би се умножио број чланова и фонд друштвени. Но пошто је година била неродна и пошто је у народу у опште била оскудица овладала, то је управни одбор држао, да није саветно излазити с тим апелом пред народ, јер се не би постигао жељени успех. С тога је управни одбор одложио ту ствар за боља времена у нади, да ће то наскоро наступити.

Међу тим су се ипак уписали за чланове овога друштва неколико родољуба, који су издали

од себе обвезницу од 50 фор. Ово су ти нови чланови: 1. Бранко Токин из Вршца; 2. Тома П. Карапец из Вршца; 3. Лаза Нанчић из Вршца; 4. Стева Токин из Вршца; 5. Паја Момировић из Вршца; 6. Јоца Кешански из Вршца; 7. Коста Г. Гавриловић из Вршца; 9. Душан М. Јовановић, адвокат из Новог Сада. Осим тога уписала се и „Српска новосадска читаоница“ са прилогом у готовом од 100 фор.

Према одлуци прошле главне скупштине поднео је управни одбор овдашњем варошком представништву представку с молбом, да се овоме друштву бесплатно уступи варошко земљиште названо „Хан“ за градњу сталног позоришта. Славно представништво сл. краљ. вароши Новог Сада решило је у начелу повољно ту представку; оно уступа то земљиште под неким условима, и изаслало је пододбор, који ће установити модалитете уступања.

С тугом у срцу јављам славној скупштини, да су преминули ови чланови друштвени: 1. *Емил Чакра* из Н. Сада 19. (31.) децембра 1884, који је овом друштву некад приложио знатну своту од 1000 фор.; 2. *Никола Димиријевић* штампар у Н. Саду 10. (22.) децембра 1884, и 3. *Кнез Александар Карађорђевић* 21. априла (3. маја) о. г. у Темишвару, који је при уписивању за члана 1867. год. приложио 500 фор. Осим тога завештао је овај светли покојник српском народном позоришту легат од 1500 форината на зидање позоришта. Слава честитим покојницима!

Члан позоришне дружине *Марко Субошић*, преселио се такођер у вечност 8. (20.) фебруара о. г. у Панчеву. Врли овај глумац служио је дуго времена овом народном заводу и био је вешт приказивач интриганских и зликовачких улога, те је заслужио да му кликнемо: „Слава спомену његовом!“

Осим тога преминули су још и ови добротвори народног позоришта: 1. *Христифор Шифман*, земљемер 12. (24.) децембра 1884 у Банатском Комлошу, који је још за живота свога, пре неколико година, оставио „Матици Српској“ за владу за стипендије од 10.000 фор., с тим, да „Матица“ има од прихода исте закладе српском народном позоришту годишње по 200 фор. исплаћивати, — 2. *Јова Радуловић*, варошки чиновник, 6. (18.) јануара о. г. у Новоме Саду, који је оставио овоме друштву легат од 100 фор. — 3. *Ђура Ненадовић*, трговац, 28. априла о. г. у Тителу, који је завештао позоришту 1000 фор. О овоме легату није друштво још званично извештено. — Слава честитим завештачима и доброторима народним!

И ове године јавио се опет један велики добротвор овога друштва, који је позоришту учинио веома знаменит завештај. Тај је велики добротвор, уважени и честити грађанин *Гавра Јанковић* из Арада, који је умр'о 3. фебруара о. г. По тестаменту покојниковом од 22. маја 1882., што га је доставио извршилац тестамена Димитрије Николић, адвокат у Араду, оставио је Гавра Јанковић српском народном позоришту своју ћућу на спрат у Араду под бр. 3. на арпадовом тргу и виноград у Бороку, што све вреди у средњу руку 25 до 30.000 фор.

По споменутом тестаменту пок. Гавра Јанковић поставља за универзалног наследника свога нећака Ђорђа Лукића (који је 62 године стар). После смрти истога Лукића поставља за првога наследника одбор, који рукује са имањем српског народног позоришта у Н. Саду, на тај начин, да се цело наследство у новац преобрати и да се оснује посебан фонд под именом: „Фонд Гавре Јанковића, арадског грађанина, ради подмирења потреба српског позоришта у Н. Саду.“

Саопштавамо из тестамена покојниковог ова места:

„После смрти Ђ. Лукића има одбор српског позоришта ради примања оставине изаслати свог пуномоћника, који ће дати пописати све предмете из оставине и проценити их.“

„Приходи од главнице не могу се трошити све докле док иста не нарасте до 50.000 ф., а кад то буде, онда се оставља увиђавности скупштине, да одреди, на што да се ти приходи троше, камо ће спадати: украшење позоришног покућства, умножење гардеробе и репертоара, награђивање нових позоришних дела, потпомагање марљивих и болешљивих глумаца и глумица, и други издатци, који смерају на унапређење позоришта; али се ти приходи никако не могу употребити на зидање самога позоришта, које народ сам мора подићи својим прилозима.“

„Позоришни одбор треба сваке године да подноси извештаје о стању фонда скупштини, која ће се сваке године држати, и на коју одбор има позвати магистрат новосадски, да пошаље једнога свога сенатора као комесара и два заступника своја, и општину саборне цркве, да тако исто пошаље два члана, који ће сви скупа са члановима позоришне управе прегледати рачуне закладне и старати се, да се заклада, која је у корист народу учињена, што више умножи. Поднашање закључних рачуна, као и прорачуна за идућу годину, има се увек извршити о св. Арханђелу после Госпојине по старом календару.“

(Свршиће се.)

ЛИСТИЋИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(*Заједничка представа у крљ. српс ом народном позоришту у Београду.*) Приликом бављења наше позоришне дружине у Земуну прелазео је А. Хаџић, подначесник нашег позоришта, у Београд, да се договори са управитељем тамошњег позоришта г. Милорадом П. Шапчанином, шта би ваљало радити, да се учврсти слога и узајмица између обе управе и оба позоришта и да се и у погледу уметничког напредовања оба ова наша просветна завода учини оно, што ће им од користи бити. Ти договори донели су собом за сада то, да су на београдској позоришци даване две представе, у којима су слешки суделовали чланови краљ. српског народног позоришта у Београду и чланови нашег народног позоришта. О тим заједничким представама пишу „Српске Новине“ у свом 124. броју ово:

„Јавили смо прошли пут, да ће у народном позоришту бити две представе, у којима ће приказивати чланови нашег и српског народног позоришта из Новог Сада Овај појав обрадоваће сваког пријатеља лепих уметности. Са свим је природно, да се сваки од нас радује напретку наших уметника по свима радовима уметности, без обзира, да ли они раде овде или у другим местима. У скупу видети уметнике, то су у нас непознати појави, ма да се то тамо у образованом свету врло често догађа и понавља. Оваки зборови чине и да се уметници међу собом ближе познају, што им служи на охрабрење или усавршење њихово, и да народ свестраније позна своје уметнике. Истина, да у нас број уметника није знатан, што је са свим природно у народа мањих и нових на пољу модерне културе, али су већ и ти мали данашњи бројеви довољни за удружења и скупове. Као што ћемо сад видети г. г. представљаче, тако би било желети да се једног дана састану и да видимо и познамо одличније наше живонисце и музичаре. Онда би пољем наших лепих уметности вејао један дах, сагласан духу и историји нашега народа; а уметност, што више одговара народним осећањима, народном сматрању и укусу, више је разумљива, више популарнија, више мила, па дакле више цењена и обожавана, више тражена *више награђена!* Са овог гледишта полазећи, ми поздрављамо здружење наших представљачких уметника и уметница, и желимо, да овај њихов збор буде почетак даљим њиховим чешћим и и обилатијим састанцима, угледајући се на своје другове у образованом свету, који то чине сваке године, и то понајвише у летње доба, као н. пр. германски глумци у Минхену,

За сад ће се приказивати два комада. У понедеоник 10 јуна: „Књи фабрицијева“, *позоришна игра у 3 чина, од Вилбранша, превео Ј. Грчић*; у среду 12 о. м. „Краљ Лир“, од Шекспира, превели Ј. Д. Стефановић, др. Лаза Костић и А. Хаџић. Подела улога утврђена је споразумом обојих управа овако:

I.

КЊИ ФАБРИЦИЈЕВА.

ОСОБЕ:

Ајленштајн, судија	г. Дугумерски.
Ролф, фабричар	г. Димитријевић.
Ида Рајнхолдовица	г-ђа Гргурова.
Агата Штерновица	г-ца Нигринова.
Хуго, синчић њен	г-ђа Димитријевићева.
Фабрицијус	г. Ружић.
Волмутовица	г-ђа Добриновићка.
Детмер, слуга код Ролфа	г. Добриновић.
Абел, баштован код Ролфа	г. Станојевић.
Кета	г-ђа Ђуришићева.
Фредерика } рукавичарке	г-ца Јул. Поновићева.
Перовођа	г. Анастасијевић.
Судски слуга	г. Божовић.

Други судски слуга. Два стражара.

Догађа се у главном месту, у провинцији.

II.

КРАЉ ЛИР.

ОСОБЕ:

Лир, краљ британски	г. Јовановић.
Краљ француски	г. Димитријевић.
Кнез бургундски	г. Марковић.
Албаније	г. Ђурђевић.
Корвал	г. П. Станојевић.
Кент	г. Рајковић.
Глостер } грофови	г. Лукић.
Едгар, син Глостеров	г. Цветић.
Едмуд, ванбрачни син Глостеров	г. Гавриловић.
Куран, дворанин војводе Коривала	г. Динић.
Дворска будала	г. Ружић.
Освалд, двороправитељ војводе Албанија	г. Коларовић.
Старац, закупца на двору грофа Глостера	г. Динуловић.
Лекар	г. Божовић.
Капетан	г. Љ. Станојевић.
Племић	г. Варварић.
Гласноша	г. Анастасијевић.
Гонерила	г-ца Нигринова.
Регана	г-ђа Гргурова.
Корделија	г-ца Л. Хаџићева.

Витези, официри, гласноше, вајници и слуге “

Издаје управа српског народног позоришта.